

Almázia

Banská Štiavnica Mesto kultúry 2019

Kultúrna príloha

26. septembra 2019
číslo 18.

samostatne
nepredajné

Minerálka v plaste sa nevyrovná pramenistej vode

Juraj Gábor (1985) je mladý intermediálny umelec, ktorý sa v posledných rokoch venuje najmä kresbe a sochárskym intervenciám vo voľnej krajine aj v galériách. Premýšľa citlivo každý zásah, doslova každú čiaru. Keby nebol umelcom, bol by architektom. A táto jeho vášeň pre monumentálne architektonické realizácie s citom vsadené do prostredia je zjavná. V Štiavnicí počas septembrovej rezidencie v programe TROJICA AIR pripravuje projekt Transfer – Prechod pre dnes nenápadnú, skôr zabudnutú lokáciu v blízkosti Červenej studne.

Juraj, pri príprave na tento rozhovor som si uvedomila, že sa poznáme presne 10 rokov. V septembri 2009 si do Štiavnic prišiel v skupinke študentov na jeden z našich prvých workshopov.

Je to skvelé, že mi to pripomínaš! Ani som si to neuvedomil, že je to už desať rokov, čo som v Banskej Štiavnicí bol ako účastník workshopu pod vedením môjho vtedajšieho pedagóga na Vysokej škole výtvarných umení Antona Čierneho. Témou workshopu bol vtedy v súvislosti s blížiacou sa šesťdesiatkou Trate mládeže fenomén práce. Mňa zaujala samotná fyzická práca aj spôsob, ako sa o nej hovorilo, aj ako sa stala predmetom propagandy. Fascinovala ma repetitívnosť dejov a udalostí.

Spomínaš si, čo si pred tými desiatimi rokmi vytvoril?

Volalo sa to Sen o UNC. Povedal som si, že vyrobím taký fiktívny štočok, matricu pre tlač plagátu. Motív som vyryl do nájdeného linolea, ktoré bolo dlhé roky súčasťou jednej z miestností železničnej stanice. Už samotný materiál mal teda vlastnú históriu. Z jednej strany bolo schodené a do druhej strany sa rokmi otláčili staničné kachličky. A ja som do toho lina vyryl kresbu. Bolo to zjavenie stroja, malého bagra, ktorý mal pomáhať úderníkom pri budovaní Trate mládeže. Tí nakladali materiál ručne lopatami na fúriky a snívali o mechanizácii. Zároveň ten štočok nebol nikdy vytlačený. Nedostalo sa mu významu, aký mal mať.

Táto tvoja práca, ktorú si vystavil aj na oficiálnych oslavách 60-ky Trate mládeže v októbri 2009, mala pre teba ako začínajúceho umelca dosť veľký význam.

Áno, získal som s ňou Cenu Igora Kalného pre výtvarníkov do 30 rokov na VI. ročníku Zlínskeho salónu mladých a dnes je v zbierke v Krajskej galérii výtvarných umení v Zlíne. Táto práca je vlastne jedným z mojich štartov tu v Banskej Štiavnicí, ktorých bolo počas desiatich rokov viac.

Preskočme teraz rovno do roku 2019. Si tu opäť. Síce len na jeden mesiac, ale opäť kvôli práci. Čo je pre teba výzvou pracovať tu opakovan?

Tu v Štiavnicí, akokoľvek dobre ju poznám, stále vnímam niekoľko veľmi výrazných tém. Samozrejme

Juraj Gábor pri skicovaní v teréne. Foto: archív Banskej Stanice

všadeprítomný fenomén baníctva, s ním spojený rozmach mesta, historické artefakty, architektúru, ktorá je zrkadlom bohatstva regiónu v minulosti a má vplyv na formovanie kultúrnej krajiny. Fascinujúce je striedanie civilného života s duchovnom. Pretože bez duchovna, bez modlitby a viery, sa banská práca nezaobišla. Baník musel veriť. Pred sfáraním sa pomodliť a veriť, že sa po šichte

v zdraví vráti z bane domov. Zaujíma ma, ako artefakty, ktoré s duchovnom súviseli, rôzne sochy svätých, ktoré spevádzali vtedy baníka a dnes turistu, aký majú význam. Ich hodnotu preveril čas, ale aký význam majú pre nás v súčasnosti, kedy ich duchovný rozmer nie je vždy nevyhnutný? A to ma zaujíma. Práca, na ktorej tu pracujem, vytvára mostík, cestu práve medzi životom tu a tam. → 3

Anton Pavlovič Čechov v kine Akademik

V nedeľu 15. 9. v podvečerných hodinách sa v kine Akademik zakrivil časopriestor a na jeho doskách spočinul sám A. Pavlovič Čechov, ktorý v role rozprávača postupne odkrýval svoj životný príbeh. V prítomí a v sprievode jemných lyrických tónov tento bard humoru, satiry a dramatického lyrizmu, ktorého poznajú nielen generácie jeho verných čitateľov a nadšencov ruskej literatúry, začal svojím príhovorom:

„Je práve osemnásť hodín večer. Milí priatelia, v týchto chvíľach sa rozsviečujú reflektory v divadlách na celom svete – v Madride, v Štokholme, v New Yorku, v Ríme, v Prahe, v Moskve. V týchto chvíľach prichádzajú ľudia do divadla, aby nabrali správny krok, aby sa zasmiali, aby porozmýšľali. Diváci sú rôzni – všímaví, nevšímaví, niektorí si zdriemnu, to je pravda, ale viete, aká je pravda? Najlepší diváci sú dnes večer v Banskej Štiavnici v Kine Akademik.“ A pokračoval, aby sme ho lepšie spoznali: *„Študoval som na gymnáziu, dvakrát som prepadol. Zo zemepisu. Potom som išiel študovať medicínu a aby som si zarobil na štúdiá, tak som začal písať také skeče, jednoaktovky – mnohé sa hrávali aj tu u vás. Pytačky, Medveď, iné. Za jednu jednoaktovku som dostal krásny honorár. Ten mi vydržal dva dni. Volalo sa to O škodlivosti taba-*

ku a tento dramatický monológ, melodrámu o škodlivosti tabaku, vám teraz zahrá náš hosť Michal Zajac,“ uviedol autor svoje dielo.

Reflektory zhasli, zvuky ustali, na javisku sa objavila postava prednášajúceho, ktorá ustrnula v póze vyjadrujúcej jej vnútorné rozpoloženie. Snaha o „vedeckú prednášku na úrovni“ na tému tabaku bola marená všetkým tým dlho potláčaným, ktoré sa dralo na povrch rôznymi smermi, s rôznym prejavom a intenzitou. Nebolo možné to zastaviť. Dramatizácia monológu prednášajúceho, rozhovoru samého so sebou, s druhými, prinášala zmes pocitov, vytvárajúc napätie, ktoré malo, mohlo a reálne zasahovalo to ľudské v nás.

„Najlepšie sa mi písalo na dači – to je taká chata – bolo tam veľa ľudí, každý mi niečo rozprával, každý sa postažoval a tam som napísal jednoaktovku Tragikom proti svojej vlastnej vôli. A títo komedianti z Popradu ma oslovili, či by som si s nimi nezahral a ja som to zobral,“ prezradil rozprávač v podaní režiséra divadla Commedia reálnu situáciu z nácviku predstavenia.

Na javisku sa objavujú dve postavy. Sergej Sergejevič, pohrúžený v svojom svete, pohrávajúci sa s myšlienkou ukončenia života a tiež Ivan Ivanovič, ktorý po prí-

chode, uvidiac na stole revolver, vidí tiež okamžité riešenie svojich problémov. Postupne sám vyzdieľa, čo všetko ho ťaží. Je toho viac ako dosť. Od rána až do hlbokej noci sprevádzajú jeho život samé problémy. Pomaly sa vynára, čo je na tom najhoršie: „Nikto so mnou necíti. Každý si myslí, že to tak má byť,“ hovorí Ivan Ivanovič. Sergej Sergejevič je v svojom svete, problémy druhého ho vôbec nezaujmajú. Poľutuje ho až na jeho prosbu, ale akonáhle zistí, že by mohol mať zo svojho utrúpeného kolegu profit, to je už iná rétorika.

„Ľudia mi všeličo porozprávali a ja som to dal na papier. Raz som napísal jednu jednoaktovku a nazval som ju Labutia pieseň. To mi raz rozprával jeden herec z takého malého provinčného divadielka ďaleko na Sicílii. Situácia príbehu bola taká, že okolo pol druhej v noci po derniére sa hlavný protagonista divadla Vasil Vasiljevič zobudil a začal špekulovať, kde sa to vlastne nachádza,“ uviedol svoj posledný večerný príbeh Anton Pavlovič.

V útrobach divadla sa odohráva tragikomický príbeh herca, ktorý už stratil niekdajšiu slávu a nostalgicky, s fľaškou v ruke, spomína na zašlé časy, spieva svoju labutiu pieseň. Sprievodcami na tejto poslednej ceste sú alkoholom

opojené postavy šepkára Nikitu a garderobiera Petrušku, ktorí sa ešte snažia udržať dôstojnosť tohto odchodu, ale ich hlavným zámerom je vlastne len odísť domov. V útrobach divadla za hlbokej noci bez divákov Vasil Vasiljevič nostalgicky spomína a útržkovito prezentuje obrazy z hier Višňový sad, Boris Godunov, Kráľ Lear, Hamlet, Richard III., Othello – z hier, ktoré v čase svojej slávy hrával. Šepkár našepkáva, garderobier oblieka, aby boli obrazy čo najvernejšie, napriek ich prvoplánovému zámeru je v ich prejave cítiť ľudskosť. Aj v replikách z týchto útržkov hier sa objavujú myšlienky, ktoré A. P. Čechov chcel tlmočiť v tomto príbehu. Napríklad z Hamleta: „Chcete hrať na mojej duši, a neviete hrať ani na tejto písňake? A vy si myslíte, že moja duša je menej zložitá ako táto flauta? Myslieť si môžete o mne všeličo, čo len chcete, rozladiť ma môžete, ale zahrať na mne... To nikdy!“

Je veľa rôznych spracovaní a divadelných stvárnení Čechovových príbehov. Ako sa vám páčilo režijné a dramatické spracovanie týchto poviedok práve v podaní divadla Commedia, opýtali sme sa pani Mikitkovej z AND n.o.

„Toto divadlo má vyše 50-ročnú tradíciu a hoci je jeho stvárnenie Čechovových jednoaktoviek klasické, predsa len ide o originálnu a citlivú montáž troch príbehov, dôvtipne spojených postavou samotného autora. Vyniká hereckou ľahkosťou, hravosťou a najmä zmyslom pre humor.“

Veľa z vyjaveného by sme mohli vnímať, vnímame aj v našich bežných životoch, diela tohto humanisticky orientovaného spisovateľa sú nadčasové. Dokázal písať príbehy, ktoré sú aj po vyše sto rokoch stále aktuálne. Originálne spracovanie a dramatizácia týchto troch jednoaktoviek, ako aj majstrovské prevedenie v podaní hercov hosťujúceho divadla nám tieto čitateľné, ale aj skryté odkazy krásne sprítomnila.

Ďakujeme a veríme, že divadlo Commedia z Popradu si ešte cestu do Štiavnice nájde.

Z Labutej piesne v Kine Akademik. Foto: L. Lužina

Text: Hubert Hilbert

← pokr. Minerálka v plaste... zo str. 1

Je tu ešte čo objavovať?

Dá sa tu reagovať na veľké fenomény mesta aj na malé lokálne udalosti. Reflexia je aj pre mesto samotné nevyhnutná a zdravá.

Ty sám si dva roky pracoval ako galerijný pracovník. Je jednoduché sprostredkovať súčasné umenie laickému divákovi?

Je nevyhnutné hľadať a nachádzať spoločný jazyk. Vyžaduje si to ale „prácu“ – čas pre pozornosť

a trpezlivosť, ktorou vzniká chuť pre vzájomné zdieľanie a rešpekt na oboch stranách. Umelci sú ako lakmusové papieriky – citliví na témy, ktoré stretajú. Prostredie a miestni sú nositeľmi tých tém. Žijú každodennosť, ktorá

prírodzene vytvára hierarchiu a selektuje, čo je pre ich prežitie nevyhnutné a čo už nie. A na to môžu byť umelci a umenie dobrí. Aby tento rebríček neúnavne, no s rešpektom aktualizovali, otvárali oči voči skutočnostiam, ktoré takto ostávajú na okraji. Aby sme si nerobili ilúziu, čo to tu vlastne je, aby sme si priznali farbu, realitu, aby nás to – prehnane povedané – len tak neuspokojilo a neostali sme voči komplexnosti okolia, jeho témam, aj sami voči sebe apatickí.

O čom bude tvoja realizácia, na ktorej tu pracuješ?

Chcem hovoriť o viacerých fenoménach. O nutnosti nežiť instantne. O stretnutiach. O fyzickom objavovaní miesta. O jeho kultivovaní. O zážitkoch. O pocitoch, ktoré vytvára tieň či priame slnko. O tom, že miesto môže mať symbolický význam, že sa tu máme pristiaviť. O tom, že keď niekde vyteká v lese voda z terénu, že je to viac ako v plaste balená minerálka.

Text: Zuzana Bodnárová,
Juraj Gábor

Zraková pyramída v Súľove od J. Gábora z roku 2015. Foto: Andrej Barát

Ateliér: Urban legends

Kurzy živej plenéristickej maľby adeptov a ich lektorov počas troch turnusov dovedli na periferiu mesta, do areálu bývalej Zigmund šachty. Hoci celkom blízko lokality je Nový zámok, len ťažko by ste tu našli vyhľadávané, opozierané pohľadnicové zákutia Banskej Štiavnice. Prostredie Zigmund šachty vibruje vo frekvenciách drsnej industriálnej krásy, zabudnutia, či očakávania. Bývalá banská lokalita, kde sa viac ako 300 rokov intenzívne ťažilo, dnes hibernuje v atmosfére periférnej bezčasovosti a večnej improvizácie.

Sériu troch dvojdňových kurzov viedli profesionálni umelci – maliari a pedagógovia: Elena Rajčanová, Ivan Slovenčák, Juraj Florek, Juraj Toman a energická plenérisť-

ka Oľga Kuchtová. V blokoch sa vystriedalo takmer 60 účastníkov nielen z regiónu, ale do posledného turnusu sa prihlásili neprofesionálni tvorcovia z celého Slovenska.

Rôznorodosť účastníkov bola nielen veková či teritoriálna. Každý z adeptov mal iné skúsenosti s výtvarnou tvorbou, iné dispozície. Rôznorodosť sa ukázala ako veľká, oslobodzujúca výhoda kurzov. Pri tvorbe v teréne autori chvíľami zabúdali na reálny svet, tvorba ich celkom pohltila. Ale vedeli sa aj vzájomne povzbudzovať, oponovať si, inšpirovať sa. Spontánni, energickí, nedočkaví študenti či tréningoví amatéri, ktorí fascinujúce kúzlo plenéru už dávno objavili. Ale aj dámy, ktoré si jednoducho splnili dávny detský sen. Prekonať zábrany, objavovať, komponovať námet, rýchlo vrstviť farbu na naozajstné plátno. Horúčkovite pozorovať a zaznamenávať svetlo. Všetci sa na chvíľu stali deťmi, ktoré spontánne objavujú svet a podávajú o ňom originálnu, maliarsku správu.

→ 4

Jeden z výstupov tvorby. Foto: B. Babiaková ml.

← pokr. Ateliér: Urban legends zo str. 3

Proces vzniku diel však nebol iba priamočiary. Autori zažili aj momenty bezradnosti, niestop, zúfaleho hľadania pri výbere a spracovaní námetu. Treba povedať, že našli sa aj autori, ktorých výber lokality zaskočil. Maľovanie v plenéri predtým vnímali ako relax, kompenzáciu šedivej dennej rutiny, reality. Očakávali, že si maliarsky vychutnajú romantické pohľady na Štiavnicu. Zigmundka bola z tohto pohľadu výzvou, ktorú našťastie prijali. A prekvapili – najmä samých seba. Ponurá atmosféra zániku, kontrastov, zabudnutia a vyprázdnenosti provokovala autorov k inému maliarskemu uvažovaniu. Rutinné postupy tu celkom nefungovali. Lektori sa úlohy „koučov“ zhostili výborne. Počas živých individuálnych konzultácií aj skupinových debátiek vznikli nové priateľstvá a kamarátstva. Napokon Zigmund šachta bola dokonaleým zázemím pre tvorivé a zvedavé objavovanie pre všetkých aktérov.

Výstavný priestor v Kine Akademik. Foto: B. Babiaková ml.

Projekt Ateliér: Urban legends vyústil do výstavy, ktorá odštartovala vernisážou 5. 9. 2019 vo foyeri Kina Akademik. Kolekcia rôznych diel, ktoré vznikli v priebehu 6 dní (3 dvojdnové kurzy), reflektuje, že prostredie Zigmund šachty bolo bezpochyby inšpiratívne, provokatívne. Námety diel zmapovali atmosféru prostredia: industriálne budovy v krajine, ich spustené interiéry, celky i detaily, zátišia navždy zabudnutých a od-

ložených predmetov, či abstraktné štruktúry atmosféry.

Výstava v kine bude verejnosti prístupná denne okrem pondelka od 18. hodiny do 2. 2. 2020. Srdečne pozývame!

Organizátor: Slovenské banské múzeum Banská Štiavnica, Galéria Jozefa Kollára. Ďakujeme za spoluprácu a skvelé zázemie podujatia tímu Antikvariatik.

Iveta Chovanová

V zátiší kresby v plenéri. Foto: B. Babiaková ml.

Kalendár podujatí

JAMA – 73. ročník
M. Adamčiaka
(Medzinárodný festival
intermediálneho umenia)

Štvrtok 3. 10.

18:30 Krčma u Michala,
Banská Belá

Kto bol M. Adamčiak?

Prednáška nielen
pre miestnych.

Piatok 4. 10.

Parter_BSC, A. G. Göll-
nerovej 6, B. Štiavnica

18:00 *Výstava Medve-
dia hlava a nájdené cello*
+ otvorenie festivalu

19:30 *Performance* –

P. Fornayová a P. Machajdík

20:15 *Performance* –

A. Čonková a miestni

Sobota 5. 10.

9:00 Parter_BSC, A. G.
Göllnerovej 6, B. Štiavnica
Sympózium

6 x 20 minút rozprávania
s diskusiou.

14:00 Žel. st., B. Štiavnica
Symfónium

(koncerty Mi-65, Los
Amargados, Jonáš Grus-
ka, Tigris Argentum)
Meníme zvukové situá-
cie na žel. stanici.

15:55 Žel. st., B. Štiavnica

Nezámerné putovanie s M. A.
Predstavenie umeleckej
intervencie J. Gábora.

17:00 Banská Belá

JAMA - experiment

Rozhlasová hra vysielaná
rozhlasom po drôte v B. Belej.

18:30 Krčma U Michala,
Banská Belá

Krst albumu skladieb
M. Adamčiaka

**Vstupné na jednotlivé
podujatia pre miestnych
z okresu B. Štiavnica zdarma.**
Viac na: www.jama.ooo